

MAHAMUDRA / DZOGCZEN

MAHAMUDRA, czyli „Wielka Pieczęć” - nauki buddyjskie „przypieczętowane” obietnicą Buddy, że jest to ostateczna nauka, umożliwiająca oświecenie poprzez rozpoznanie pozakonceptualnej natury umysłu, esencji rzeczywistości, zwanej również nagim, „zwykłym” umysłem. Wielką Pieczęcią nazywa się też pustą naturę wszystkich zjawisk. Innymi słowy, zjawiska są opieczętowane pustką. Mahamudra nauczana głównie jest w szkołach kagyu i gelug buddyzmu tybetańskiego. Nauki te przekazywane były w nieprzerwanej linii od indyjskiego jogina Sarahy oraz Majtripy, poprzez tybetańskiego jogina Milarepę i Dzie Gampopę.

W szkole ningma (oraz w szkole bon) ekwiwalentem nauk Mahamudry są nauki **DZOGCZEN** to skrót od „Dzogpa Czienpo” czyli „Wielka Doskonałość” lub „Wielkie Wyczerpanie”. (Słowo „dzog” ma w tybetańskim dwa znaczenia)

Doskonałość oznacza umysł w jego naturze, zawierający wszystkie cechy trzech ciał (inaczej „trikaja” – dharmakaji, sambhogakaji, nirmanakaji). Wyczerpanie oznacza kres doświadczania zjawisk w sposób dualistyczny, kres (wyczerpanie się) dualistycznych pojawień. Wielka oznacza natomiast, że ta doskonałość jest naturalnym stanem wszystkich rzeczy.

O ile w pozostałych ścieżkach systematycznie oczyszczamy zasłony umysłu, by w końcu, pozbywszy się zaciemnień, postrzec duchowe światło pierwotnego źródła wszystkich rzeczy, w dzogczen urzeczywistniony mistrz wprowadza, gotowego na to ucznia, bezpośrednio w stan Wielkiej Doskonałości - w odkrycie, że wszystko w swej istocie jest czyste od samego początku. W praktyce, uczeń musi wcześniej przejść przez stopniowy trening, aby mógł rozpoznać naturę rzeczywistości w trakcie takiego wprowadzenia.

Dzogczen zawiera bardzo zaawansowane praktyki pozwalające na rozpoznanie natury umysłu (tyb. rig-pa, „czysta obecność” - pierwotna, niedualna świadomość):

- **tregcie** (tyb. „przebiecie się”), gdzie następuje rozpoznanie rigpy, własnej pozakonceptualnej esencji umysłu, kiedy uczeń zostaje wprowadzony przez mistrza w stan rigpy i stopniowo zapoznaje się z nim poprzez praktykę.
- **thogal** („dalszy postęp”), gdzie pracuje się z wcześniej rozpoznaną rigpą i jej manifestacjami poprzez szeroki zakres technik (np. odosobnienie w ciemności, odpowiednie ćwiczenia jogiczne), pod okiem nauczyciela, aż do urzeczywistnienia oświecenia w tym systemie.

Dzogczen można również rozumieć z perspektywy nauk tantrycznych (tj. nauk, gdzie umysł i ciało nie traktuje się osobno, ale pracuje się z nimi poprzez subtelną sieć kanałów, wiatrów i esencji poruszającymi się w ciele, stopniowo „budując” sobie dostęp do natury umysłu) jako zwieńczenie, końcowy etap i cel wszystkich praktyk tantr.

W Indiach linia przekazu Dzogczen pochodzi od mistrza GARABA DORDŻE, a do Tybetu sprowadził ją PADMASAMBHAWA.

Nauki Dzogczen nie wykluczają praktykowania innych ścieżek.

Dzogczen jest ścieżką praktyczną. Nie chodzi w nim o to, by mówić, że wszystko jest doskonałe i nic nie trzeba robić - chodzi w nim raczej o to, aby faktycznie utrzymywać ciągłą uważność, i by w głębi swojej obecności doświadczać stanu kompletności i doskonałości.

Badaj bardzo uważnie siebie w każdej chwili. Rozluźnij swoje napięcia, które wywołują w tobie oczekiwania i obawy.

SZKOŁY BUDDYZMU TYBETAŃSKIEGO

Buddyzm tybetański zawiera wszystkie „pojazdy” buddyzmu, jest jednak najsilniej zakorzeniony w tradycji wadźrajanu („Diamentowego pojazdu”). Stąd dzisiaj często te dwa pojęcia się utożsamia, niesłusznie, gdyż istnieją również szkoły buddyzmu japońskiego (szingon) czy wietnamskiego także należące do wadźrajanu.

W ramach buddyzmu tybetańskiego wyróżnia się **CZTERY GŁÓWNE SZKOŁY:**

1. **Ningma** (dosł. „Stara Szkoła”). Na jej czele stoi J. Św. Mindroling Triczien (ojciec Czig. Khandro Rinpocze). Szkoła ningma ma najdłuższą tradycję przekazu spośród wszystkich szkół buddyzmu tybetańskiego.
2. **Kagyü** (dosł. „Szkoła Ustnego Przekazu”). Na jej czele stoi J. Św. 17. Karmapa. Główny nacisk w tej szkole kładzie się na bezpośredni kontakt pomiędzy nauczycielem i uczniem oraz przekaz doświadczenia. Synonimem szkoły kagyü jest określenie „Czerwone Czapki” (pochodzące od koloru okryć głowy noszonych przez mnichów, choć do niektórych ceremonii kagyü używa się także żółtych czapek).
3. **Sakja** (dosł. „Szara Ziemia” – nazwa pochodzi od pierwszego klasztoru tej szkoły w Tybecie). Na jej czele stoi J. Św. Sakya Trizin. Najbardziej charakterystyczne dla tej szkoły nauki to nauki *lamdre* – „ścieżki i owocu”.
4. **Gelug** (dosł. „System Szlachetności”). Na jej czele stoi J. Św. 101. Ganden Tripa, choć największym duchowym autorytetem, a zarazem przywódcą politycznym Tybetu jest J.Ś. Dalajlama. Głównym dziedzictwem gelug, trwającym do dziś, są nauki Stopniowej Ścieżki do Oświecenia *lamrim*, teoria i dogłębne studia. Synonimem szkoły gelug jest określenie „Żółte Czapki”.

Praktykującego szkołę ningma nazywa się „ningmapą” (podobnie jak praktykujących innych szkół nazywa się kagyupami, sakjapami i gelugpami).

PIĄTA SZKOŁA:

Bon - tradycja o korzeniach przedbuddyjskich, formalnie niemająca rodowodu w wadźrajanie (ani w ogóle w tradycjach zapoczątkowanych przez Buddę Śakjamuniego), ale dziś uznawana za jedną z tybetańskich tradycji.

Wyróżnikiem bon są zachowane nauki szamańskie, których buddyzm tybetański nie kultywuje. M.in. ze względu na te nauki właśnie przez wiele lat tradycja ta stawiana była w pozycji „prymitywnej” w stosunku do buddyzmu tybetańskiego. Jednakże po inwazji Chin na Tybet i masowej emigracji nauczycieli obu tradycji z Tybetu nastąpiło znaczne zbliżenie i dużo lepsze poznanie tradycji bon na Zachodzie.

LINIA NINGMA

Szkoła ningma buddyzmu tybetańskiego wywodzi się od indyjskiego mistrza, **Guru Padmasambhawy**, który przybył do Tybetu w 817 roku na zaproszenie króla Trisong Detsena, by ujarzmić siły utrudniające rozwój buddyzmu. Guru Rinpocze, jak nazywają go Tybetańczycy, związał owe demony ślubowaniami, czyniąc z nich sprzymierzeńców nauk buddyjskich. Wraz z wielkim bodhisattwą, opatem **Śantarakśitą**, zbudował następnie klasztor Samje, w którym przetłumaczono niezliczone pisma, należące do kanonu buddyzmu.

Guru Rinpocze intensywnie nauczał, przede wszystkim najwyższych klas tantry. Jego dwudziestu pięciu głównych uczniów – pierwszych tybetańskich adeptów buddyzmu – słynęło z niezwykłych właściwości. **Khandro Jeszie Tsogjal** miała na przykład ożywiać zmarłych, **Wajroczana** przepowiadać przyszłość, **Nanam Jeszie** szybować po niebie, **Kała Pelceg** czytać w myślach, **Dźniana Kumara** posiadać magiczne moce itd.

Do Tybetu przybywali również inni mistrzowie buddyjscy z Indii, m. in. **Wimalamitra**, **Śantipa** i **Dharmakirti**. W tym okresie najpopularniejsze były tajemne praktyki tantryczne, a nie studia nad logiką i filozofią buddyjską. Nawet tłumacze, tacy jak Wajroczana czy Dźniana Kumara, pracowali nad przekładami ezoterycznych traktatów w wielkiej tajemnicy.

Widząc, że uczniowie nie są jeszcze gotowi na przyjęcie wielu nauk – lub, że lepiej będą one służyć w innej epoce – Guru Padmasambhawa ukrył setki skarbów (zwanymi **termami**) w formie pism, wizerunków i przedmiotów rytualnych, udzielając przy tym szczegółowych instrukcji, dotyczących sposobu ich ujawniania dla dobra przyszłych pokoleń. Później ponad stu mistrzów odkrywało owe skarby i przekazywało je swoim uczniom. Obok linii nauk tantrycznych istnieje więc linia skarbów; łączą się one z doktryną dzogczen, której nauczali Garab Dordze, Śri Śimha, Guru Rinpocze, Dźniana Sutra, Wimalamitra i inni.

Szkoła ningma dzieli nauki buddyjskie na **DZIEWIĘĆ POJAZDÓW**:

- **trzy wspólne** (śrawaków, prajekabuddów i bodhisattwów – obejmujące doktryny sutr, których nauczał Budda Śakjamuni).
- **trzy tantry zewnętrzne** (krija tantra służy przede wszystkim oczyszczeniu, kładąc nacisk na właściwe postępowanie i proste praktyki wizualizacyjne; upa tantra rozwija przymioty zewnętrzne i wewnętrzne poprzez utożsamienie z bóstwem medytacyjnym; joga tantra polega na rozwijaniu siły wewnętrznej według nauk Wadźrasattwy).
- **trzy jogi najgłębsze** (mahajoga kładzie największy nacisk na fazę budowania, zwaną po tyb. *kierim*, oczyszczając zwykłą percepcję i przywiązanie przy pomocy czystego widzenia i dumy bóstwa; anujoga koncentruje się na praktykach fazy spełniającej, zwanej po tyb. *dzogrim*, w których ciało wadźry służy urzeczywistnieniu pierwotnej świadomości; atijoga pozwala adeptowi na całkowite przekroczenie zwykłego czasu i doświadczenia poprzez praktyki fazy budowania i fazy spełniającej).

Ośmiu pierwszych pojazdów nauczają wszystkie szkoły buddyzmu tybetańskiego, ostatni jest specjalnością tradycji ningma.

Tantryczne pisma i przekazy ningmy dzieli się na trzy grupy:

- nauki ustne (kama)
- skarby (terma)
- wizje

Najstarszą świątynią ningmy jest klasztor Samje, zbudowany przez Śantaraksitę i Guru Rinpocze pod patronatem króla Trisonga Detsena. Następny duży klasztor wzniesiono dopiero w XII wieku. W przeciwieństwie do innych szkół ningma bardzo długo nie była zinstytucjonalizowana. Dopiero w XV wieku pojawiły się wielkie uniwersytety klasztorne, takie jak Mindroling, powołany przez Rigzina Terdaga Lingpę (który był **tertonem** – odkrywcą term). Najważniejsze instytucje klasztorne odtworzono na uchodźstwie.

Do najbardziej znanych **współczesnych nauczycieli linii ningma** należą:

J. Św. Dudziom Rinpocze (zmarł w 1987 roku), J. Św. Dilgo Khyentse Rinpocze (zmarł w 1991 roku), J. Św. Penor Rinpocze, J. Św. Mindrolling Triczien Rinpocze, Tulku Urygen Rinpocze, Chogyal Namkhai Norbu Rinpocze, Chagdud Tulku czy Sogyal Rinpocze.